

PARA HABER

Cari fazla beşinci ayında

Türkiye'nin cari işlemler hesabı Ekim'de 1.88 milyar dolar fazla verdi. Yıllıklandırılmış cari açık 7.7 milyar dolara geriledi. Ekim'de sanayi üretimi azalırken, işsizlik oranı 0.1 puan artışla yüzde 8.8 oldu. GSYH'den en yüksek payı alan beş il, 2023'te toplam GSYH'nin yüzde 54'ünü oluşturdu.

HÜLYA GENÇ SERTKAYA

hulya.genc@paradergi.com.tr

TÜRKİYE'nin cari işlemler hesabı Ekim'de de fazla verdi. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) verilerine göre Ekim'de cari işlemler hesabı 1 milyar 880 milyon dolar fazla kaydederken, cari fazla serisi beşinci ayına ulaştı. Ekim'de altın ve enerji hariç cari işlemler hesabı 7 milyar 163 milyon dolar fazla verdi. Yıllıklandırılmış cari açık aylık bazda 1.86 milyar dolar azalışla 7 milyar 685 milyon dolara gerilerken, yılın ilk 10 ayında cari işlemler hesabı 3 milyar 295 milyon dolar açık kaydetti.

Ekim'de ödemeler dengesi tanımlı dış ticaret açığı 3.54 milyar dolar olarak gerçekleşti. Seyahat kaleminin kaynaklanan net gelirler 5.12 milyar dolar oldu. Ekim'de doğrudan yatırımlardan kaynaklanan net çıkışlar 204 milyon dolar olarak kaydedildi. Portföy yatırımlarında 587 milyon dolar net giriş oldu. Ekim'de resmi rezervler 4.86 milyar dolar net artış kaydedildi. Net hata noksan kaleminde Ekim'de 184 milyon dolar, yılın 10 ayında 14.7 milyar dolar kaynağı belirsiz para çıkışı oldu.

Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek, sosyal medya hesabından yaptığı paylaşımda Ekim'de yıllık cari açığın 2023 Mayıs'a göre yaklaşık 48 milyar dolar azalarak 7.7 milyar dolara gerilediğini kaydetti. Şimşek, cari açığın milli gelire oranının 2024'te yüzde 1'in altında kalmasını beklemediklerini vurguladı.

Şimşek, dış kaynak akışına ilişkin yaptığı bir açıklamada ise Dünya Bankası'nın bu ay Türkiye'ye yönelik yaklaşık 1.2 milyar dolarlık dış finansmanı onayladığını belirterek, Dünya Bankası ile beraber bu yıl içinde diğer kreditorlerden sağlanan uygun koşullu dış finansman tutarının 7.7 milyar doları buldu-

ğunu kaydetti. Şimşek, bu tutarın yıl sonuna kadar artmasını beklemediklerini vurguladı.

SANAYİ ÜRETİMİ AYLIK YÜZDE 0.9 GERİLEDİ

Büyümenin öncü göstergesi sanayi üretim endeksi, Ekim'de aylık yüzde 0.9, yıllık yüzde 3.1 azaldı. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre sanayinin alt sektörleri incelendiğinde, Ekim'de madencilik ve taş ocaklığı sektörü endeksi aylık yüzde 4.8, yıllık yüzde 14.2 azaldı. İmalat sanayi sektörü endeksi aylık yüzde 1, yıllık yüzde 3.3 gerilerken, elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörü aylık yüzde 3.3, yıllık yüzde 7.6 artış gösterdi. Ekim'de ara malında ay-

Prof. Dr. Nevzat SAYGILIOĞLU / Atılım Üniversitesi Öğretim Üyesi

"Sanayi üretimindeki daralma dezenflasyon politikalarının sonucu"

Yıllık cari işlemler açığı 7 milyar 685 milyon dolara kadar geriledi. Cari açıkta 65 milyar dolarlar seviyesinden buralara gelindi. Ödemeler dengesi verilerinin detayına bakıldığında, son dönemde bu iyileşmede en belirleyici kalem dış ticaret verileri. İhracatta artış sınırlı olsa da, ithalatta yaşanan duraksama, ödemeler dengesine olumlu etki yaratıyor. İhracatta artışını baskılayan nedenlerden biri, yüzde 45 pay ile Türkiye'nin ihracat pazarlarında önemli yer tutan AB pazarında ki daralma. Bir diğeri sanayi ürünlerinde imalat maliyetlerinin yüksekliği ihracatı cazip olmaktan çıkarıyor. Zaten kapasite kullanım oranları da bunu doğruluyor. Sanayide üretimin daralması uygulanan

dezenflasyon politikaların izlerini taşıyor. Bu sürdürülebilir mi? Önce TCMB'nin izleyeceği faiz politikasını ve yeni yılın başında radikal tedbirler alınıp alınmayacağını görmemiz lazım. Bunlar ekonomide genişlemeyi veya daralmaya getirebilecek adımlar olacak. Elbette bu adımların ne olacağını da iç ve dış faktörler belirleyecek. Örneğin bilinmez çok fazla olan ve Türkiye'nin lehine gelişmelerin olmasını arzu ettiğimiz Suriye'deki yeni dönem bunlardan biri.

Prof. Dr. Esra KABAKLARLI / Selçuk Üniversitesi Öğretim Üyesi

"2025 için büyüme ve istihdamda daha olumlu tablo beklenebilir"

Ekim ayı işgücü verilerine göre istihdam edilenlerin sayısı 32 milyon 970 bin kişiye, istihdam oranı yüzde 49.9'a yükseldi. Bu veriler, işgücü piyasasında bir miktar iyileşme olduğunu gösterse de, atıl işgücü oranının yüzde 27.6 seviyesine çıkması, işgücü piyasasındaki zayıflıkları ve potansiyel işgücünün yeterince değerlendirilemediğini ortaya koyuyor. 2025'te dezenflasyon sürecinin etkisiyle daha istikrarlı bir ekonomik ortam oluşabilir. Ancak, bu durumun büyüme ve istihdam üzerindeki etkileri, enflasyonun seyrine bağlı olacak. Dezenflasyon sürecinin başarıyla yönetilmesi, uzun vadede işgücü piyasasında iyileşmelere yol açabilir. Düşen faiz oranları ile artan yatırım iştahı yeni istihdam imkanı yaratacaktır. Ancak son dönemde sanayi odaları başkanları demeçlerinde, en büyük sorunun nitelikli işgücü ve rekabet gücünün ucuz işgücü imkanına sahip komşu ülkelere kaptırılması

olduğunun altını çiziyor. Diğer taraftan işgücü faktör verimliliğinde son yıllarda gözlemlenen düşüşün yine artıracak olan işgücüne yapılacak yatırımlardır. Özellikle yapay zekanın işgücü üzerinde önemli etkisini olması tüm dünyada bekleniyor. Yapay zeka alanında önemli adımlar atarsak biz de bu treni kaçırmadan işgücü verimliliğini önemli ölçüde artırabiliriz. Sonuç olarak, Ekim 2024 verileri, işgücü piyasasında bazı iyileşmelerin yanı sıra, hala çözülmesi gereken önemli sorunlar olduğunu gösteriyor. 2025 yılı için büyüme ve istihdam açısından daha olumlu bir tablo beklenebilir, ancak bu, ekonomik politikaların etkinliğine bağlı olacaktır.

lık yüzde 1.7, yıllık yüzde 2.7, sermaye malında aylık yüzde 3.5, yıllık yüzde 9.3 daralma yaşandı. Yüksek teknoloji üretimi ise Ekim'de aylık yüzde 7.9, yıllık yüzde 13.1 azalış gösterdi.

Geçen hafta Ekim ayı ciro endeksleri ve ticaret satış hacim endeksleri de açıklandı. TÜİK verilerine göre sanayi, inşaat, ticaret ve hizmet sektörleri toplamında ciro endeksi Ekim'de yıllık yüzde 41.2, aylık bazda yüzde 1.3 arttı.

Ekim'de ticaret satış hacmi aylık yüzde 1.9 azaldı, yıllık yüzde 7.2 arttı. Bir önceki aya göre perakende ticaret satış hacmi yüzde 0.2 artarken, toptan ticaret satış hacmi yüzde 3.4 azaldı. Yıllık bazda ise toptan ticaret satış hacmi yüzde 3.8, perakende ticaret satış hacmi yüzde 15 arttı.

"TALEBİ AZALTICI POLİTİKALARIN ETKİSİ"

3. Göz Danışmanlık CEO'su Hikmet Baydar, sanayi üretiminin yıllık bazda 2024 Haziran'dan bu yana akside gitmeye devam ettiğini vurgulayarak, uygulanan talebi azaltıcı politikaların üretimi de olumsuz etkilediğini kaydetti. Baydar, ara ve sermaye mali üretiminde aylık ve yıllık bazda düşüşlerin geleceğe yönelik karamsar bir görünüm yarattığını vurguladı. Ciro endekslerinde fatura değerleri baz alındığından reel durumu anlamak için enflasyonla karşılaştırmanın daha doğru olacağını dile getiren Baydar, "Yıllık bazda yüzde 41.2 artış enflasyonun altında olduğundan negatif bir değişim söz konusudur. Ciro endeksi Eylül ayında yüzde 47.4 artıştan Ekim'de yıllık yüzde 41.2 artışa gerilemiştir. Ticaret satış hacminde aylık bazda toptan ticarete yüzde 3.4 düşüş de bu söylediklerimizi teyit etmektedir" dedi.

"EKONOMİDE YAVAŞLAMA SİNYALLERİ VERİYOR"

Selçuk Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Esra Kabaklarlı, ciro endekslerindeki yüksek oranlı artışların enflasyonun etkisini yansıtırken, inşaat ve hizmet sektörlerindeki ciro artışlarının dikkat çekici olduğunu vurguladı. Kabaklarlı, Suriye'de yaşanan son politik gelişmeleri ekonomik açıdan yorumlamak henüz çok erken olsa da Borsa'da çimento ve inşaat alanında faaliyet gösteren firmaların hisse fiyatlarının artmasının gelecek aylarda bu sektörlerde daha fazla ciro artışlarının yaşanabileceği beklentisini oluşturduğunu kaydetti. Kabaklarlı, "Sa-

İşsizlik oranı Ekim'de yüzde 8.8'e yükseldi

Mevsim etkisinden arındırılmış temel işgücü göstergeleri, 15+ yaş, Ekim 2024 (Bin kişi)	Ekim 2024	Eylül 2024	Aylık fark
15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	66.051	66.016	35
İşgücü	36.146	35.927	219
İstihdam	32.970	32.814	156
İşsiz	3.175	3.114	61
İşgücüne dahil olmayanlar	29.905	30.088	-183
(%)			
İşgücüne katılma oranı	54,7	54,4	0,3
İstihdam oranı	49,9	49,7	0,2
İşsizlik oranı	8,8	8,7	0,1
Genç nüfusta işsizlik oranı (15-24 yaş)	16,6	16,9	-0,3

Tablodaki rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir. Mevsimsel etkilerden arındırma yöntemi gereği geçmiş aylara ilişkin tahminler revize edilerek yayımlanmaktadır. Kaynak: TÜİK

nayi üretimindeki daralma ekonominin yavaşlama sinyallerini veriyor. Özellikle sermaye yapısı bakımından öz sermayeden daha çok dış kaynaklara bağlı olan sanayi sektörü ve KOBİ'ler sıkı para politikasına bağlı olarak artan faiz oranları ile beraber üretim ve yatırımlarda düşüş yaşıyor. Reel sektörün karşılaştığı bu daralmanın son çeyrek büyüme rakamlarına yansımaları bekleniyor. 2024'ün son çeyreği için sınırlı ve temkinli bir büyüme beklentisi öne çıkabilir" diye konuştu.

İŞSİZLİK ORANI ARTTI

Geçen hafta Ekim ayı işgücü piyasası gelişmeleri de açıklandı. TÜİK verilerine göre mevsim etkisinden arındırılmış işsizlik oranı 2024 Ekim'de bir önceki aya göre 0.1 puan artışla yüzde 8.8 olurken, işsiz sayısı 61 bin kişi artarak 3 milyon 175 bin kişi düzeyinde belirlendi. Ekim'de mevsim etkisinden arındırılmış verilerle istihdam edilenlerin sayısı aylık 156 bin kişi artarak 32 milyon 970 bin kişi, istihdam oranı 0.2 puan artarak yüzde 49.9 oldu. İşgücü 219 bin kişi artarak 36 milyon 146 bin kişi, işgücüne katılma oranı ise 0.3 puan artarak yüzde 54.7 olarak gerçekleşti. 15-24 yaş grubunu kapsayan genç nüfusta işsizlik oranı Ekim'de bir önceki aya göre 0.3 puan azalarak yüzde 16.6 oldu. Zamana bağlı eksik istihdam, potansiyel işgücü ve işsizlerden

PARA HABER

oluşan atıl işgücü oranı Ekim'de aylık 1.9 puan artarak yüzde 27.6 düzeyinde gerçekleşti.

AYLIK EN YÜKSEK REEL GETİRİ BIST-100'DE

Kasım'da aylık en yüksek reel getiri yurtdışı üretici fiyat endeksi (Yİ-ÜFE) ile indirgenildiğinde yüzde 3.95, tüketici fiyat endeksi (TÜFE) ile indirgenildiğinde ise yüzde 2.35 oranlarıyla BIST-100 endeksinde gerçekleşti. TÜİK verilerine göre, Kasım ayında euro, külçe altın ve Amerikan doları yatırımcısına kaybettiren finansal yatırım araçları oldu. Üç aylık, altı aylık ve yıllık değerlendirmede yatırımcısına en yüksek reel getiri sağlayan finansal yatırım aracı ise külçe altın.

Bu arada geçen hafta **İstanbul Sanayi Odası (ISO) Türkiye** İmalat Sektörü İhracat İklimi Endeksi de açıklandı. Buna göre, Endeksi Kasım'da 50.6 oldu ve ihracat pazarlarının talep koşullarında yılbaşından itibaren gözlenen iyileşmenin sürdüğünü gösterdi. Bununla birlikte endeksin Ekim'deki 51.1'lik değerinden gerilemesi ise güçlenmenin yavaşladığına ve sınırlı bir düzeyde kaldığına işaret etti.

İHRACAT BİRİM DEĞERİ ARTTI

Geçen hafta dış ticaret endeksleri de açıklandı. TÜİK verilerine göre, Ekim'de ihracat birim değer endeksi yıllık yüzde 3.8 artışla 114, ihracat miktar endeksi yüzde 0.7 azalışla 163.8 oldu. İthalat birim değer endeksi Ekim'de yüzde 3.9 artışla 132.6, ithalat miktar endeksi yüzde 3.7 azalışla 124.6 değerini aldı.

Bu arada Ekim'de bir önceki aya göre, mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış verilerle ihracat miktar endeksi yüzde 1.3 azalırken, ithalat miktar endeksi yüzde 6.5 arttı. İhracat birim değer endeksinin ithalat birim değer endeksine bölünmesiyle hesaplanan dış ticaret haddi Ekim'de bir önceki aya göre 0.1 puan azalarak 86 oldu.

Dış ticaret endekslerini değerlendiren ekonomist Hikmet Baydar, gıda, içecek, tütün hariç imalat sanayinde yıllık bazda yüzde 5.8 artışın ihracatı destekleyici politikaların sonuç verdiğini gösterdiğini vurguladı. Hammaddede ithalatındaki yıllık bazda yüzde 6 düşüşün üretimdeki yavaşlamayı teyit ettiğini dile getiren Baydar, "Bu veriler gelecekte büyümenin yüzde 3'ü aşamayabileceğini gösteriyor. Üretimdeki yavaşlama, enflasyonla mücadeleyi zora sokabilir" ifadelerini kullandı.

BEŞ İL GSYH'NİN YÜZDE 54'ÜNÜ OLUŞTURDU

2023 yılında gayrisafi yurt içi hasıladan (GSYH) en yüksek payı

Hikmet BAYDAR / 3. Göz Danışmanlık CEO'su

"Kurlar rekabet için yeterli seviyede"

Ödemeler dengesinde en çok dikkat çeken husus, altın ve enerji hariç 7 milyar doların üzerinde fazla verilmesi. Dolayısıyla kurlar rekabet için yeterli seviyede. Yeter ki istikrarlı ve öngörülebilir olsun.

Yurt dışı yerleşiklerin tahvil alımına devam etmesi, düşecek enflasyon ve faizlerle dolar bazında iyi bir getiri elde edeceklerine inanmaya devam ettiklerini gösteriyor. Bunun yanında bankalar, devlet ve şirketler yurtdışından rahatça borçlanabiliyor. Gerek yurtdışı, gerekse yurtdışı yatırımcılar dolardan TL'ye dönmeye devam ediyorlar.

8 trilyon 60 milyar 358 milyon lira ve yüzde 30.4 pay ile İstanbul aldı. TÜİK tarafından açıklanan il bazında GSYH verilerine göre İstanbul'u 2 trilyon 538 milyar 686 milyon lira ve yüzde 9.6 pay ile Ankara, 1 trilyon 614 milyar 161 milyon lira ve yüzde 6.1 pay ile İzmir, 1 trilyon 79 milyar 912 milyon lira ve yüzde 4.1 pay ile Kocaeli, 1 trilyon 47 milyar 713 milyon lira ve yüzde 3.95 pay ile Bursa izledi. GSYH'den en yüksek payı alan ilk beş il, 2023 yılında toplam GSYH'nin yüzde 54.02'sini oluşturdu. İl düzeyinde GSYH hesaplarında son üç sırada 22 milyar 13 milyon lira ile Tunceli, 19 milyar 407 milyon lira ile Ardahan ve 13 milyar 214 milyon lira ile Bayburt yer aldı.

Kişi başına GSYH'de 2023 yılında, Kocaeli 516 bin 460 lira ile ilk sırada yer aldı. Kocaeli'ni, 510 bin 733 lira ile İstanbul ve 438 bin 242 lira ile Ankara izledi. İl düzeyinde kişi başına GSYH hesaplamalarında, 116 bin 767 lira ile Şanlıurfa, 110 bin 553 lira ile Ağrı ve 108 bin 21 lira ile Van son üç sırada yer aldı.

Yıllık GSYH'nin, zincirlenmiş hacim endeksiyle bir önceki yıla göre yüzde 5.1 artışına en fazla katkı veren il yüzde 1.65 ile İstanbul oldu. İstanbul'u yüzde 0.96 ile Ankara ve yüzde 0.27 ile Kocaeli, 0.22 ile Antalya, 0.17 ile Bursa izledi. Yıllık GSYH büyümesine 2023'te negatif yönlü katkı veren illerin başında yüzde 0.03 ile sırasıyla Zonguldak, Artvin ve Gaziantep yer aldı.

İslam MEMİŞ / Altın ve para piyasaları uzmanı

"Yatırımcıların varlıklarını çeşitlendirmesi önemli olacak"

Merkez bankalarının faiz indirim süreci, Donald Trump'ın açıklamaları ve küresel ekonomiye dair belirsizlikler devam ediyor. Jeopolitik gerilimin azalmasının da iyimserlikte etkili olduğunu düşünüyorum. Emtia fiyatlarındaki gerileme, Noel tatili nedeniyle piyasalarda büyük oyuncuların tatile çıkması iyimserliği destekleyebilir. Türkiye'nin yurt dışı politikalarında göstermiş olduğu başarılı sürecin borsa ve TL'ye destek vermesini bekliyorum. Borsa İstanbul 100 endeksi, 10 bin 800 puan seviyesine kadar yükselebilir. Dolar/TL kuru, Euro/TL kuruna kıyasla pozitif

ayrışmasını bekliyorum. Ancak döviz kurlarında genel beklentim yükseliş yönlü olduğunu söyleyebilirim. Altın fiyatlarında kısa vade için bir gerileme bekliyorum. Ons altın 2 bin 720 doları test etti. Kısa vadede 2 bin 580 dolara gerileyebilir. Gram altında 2 bin 900 liraya kadar gerileme olabilir. Daha sonra tekrar yükselişini sürdürecektir bir trend bekliyorum. Bitcoin 100 bin dolar seviyesinin üzerinde ancak kar satışları için dikkat etmekte fayda var. Sağlıklı yükselişlerini sürdürmesi için teknik olarak düzeltme yapması gerekiyor. Teknik satışlarda 85 bin dolar seviyesini takip edeceğim. Brend petrolün varil fiyatı 73 dolar seviyesinin üzerinde. Kısa vadede 71-74 dolar aralığını takip edeceğiz. 2025 yılı çok karışık ve belirsiz bir yıl olacağından yatırımcıların varlıklarını çeşitlendirmesi önemli olacaktır.